

Etikkinformasjonsutvalget
ved utvalgsleder Ola Mestad

Oslo, 15.mars 2019

Innspill fra UNICEF Norge til Etikkinformasjonsutvalget

UNICEF Norge vil takke Etikkinformasjonsutvalgets sekretariat for møtet som ble avholdt 27.februar. Vi takker også for muligheten til å komme med barnefaglige innspill til utvalgets arbeid med utredningen av en mulig lov om etikkinformasjon.

UNICEF er FNs barnefond, og verdens største hjelpeorganisasjon for barn. UNICEF jobber med å sikre ivaretagelsen av barns grunnleggende rettigheter både globalt og i Norge.

UNICEF Norge mener at det både er mulig og hensiktsmessig å pålegge næringsdrivende å utgi informasjon til forbrukere og organisasjoner om hvilke produksjonssteder som benyttes i vareproduksjonen og hvordan næringsdrivende arbeider med samfunnsansvar og oppfølging av leverandørkjeden.

UNICEF Norge mener at en lov om etikkinformasjon er et viktig verktøy i arbeidet med å sikre barns rettigheter, fordi lover og reguleringer er essensielle i å forme selskapers adferd. Videre er det UNICEF Norges oppfatning at en slik lovgivning vil være i tråd med Norges forpliktelse til å beskytte barns rettigheter mot krenkelser av private selskaper.¹ Loven vil også være i tråd med *Nasjonal handlingsplan for oppfølging av FNs veiledende prinsipper*, som slår fast at Norge bør ha lover som retter seg mot, eller i praksis resulterer i at selskaper respekterer menneskerettighetene.² UNICEF Norge har tidligere påpekt at handlingsplanen totalt sett mangler et barnerettslig perspektiv. Lov om etikkinformasjon anses derfor som et viktig virkemiddel for å beskytte barn mot de særskilte utfordringer som knytter seg til denne rettighetsgruppen.

I det følgende gir UNICEF Norge innspill til komponenter som bør være med i en fremtidig etikkinformasjonslov. Videre gis det en kort fremstilling av staters og selskapers rettslige forpliktelser ovenfor barns rettigheter. Til sist redegjøres det for næringslivets innvirkning på barns rettigheter, hvor det blant annet presiseres at en global verdikjede påvirker barns rettigheter på en rekke måter, i tillegg til gjennom forekomst av barnearbeid.

¹ General comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, FN Barnekomité 66.sesjon (14.januar til 1.februar 2013), s. 3.

² Næringsliv og menneskerettigheter. Nasjonal handlingsplan for oppfølging av FNs veiledende prinsipper (2015), s. 18.

Lovgivningens innhold:

UNICEF Norge understreker at en rapporteringsplikt av en karakter som beskrevet under, ikke pålegger selskapene andre plikter eller ansvar ovenfor barns rettigheter enn det som er tilfellet etter gjeldende rett.

Følgende komponenter bør tas med i etikkinformasjonslov:

1. *Formålsparagraf*

Loven bør ha en formålsparagraf. Formålsparagrafen bør slå fast at formålet med en etikkinformasjonslov er å bidra til forbrukerinformasjon om hvordan private selskaper ivaretar sin plikt til å respektere menneskerettighetene i leverandørkjeden, i den hensikt å øke næringsdrivendes innsats for nettopp dette. En slik formålsparagraf vil kunne avhjelpe eventuelle vage formuleringer i den resterende lovteksten, ettersom de rapporteringspliktige uansett må rapportere i tråd med formålsparagrafen.

2. *Barns rettigheter må nevnes eksplisitt*

De private selskapene må pålegges en eksplisitt plikt til å rapportere om bruk av barnarbeid, og om hvordan barns rettigheter både respekteres i og påvirkes av deres produksjonskjeder. Det er ikke tilstrekkelig å pålegge selskapene å rapportere om menneskerettigheter; *barns rettigheter* må løftes frem i lovteksten.

3. *Rett til informasjon og plikt til å informere*

Lovgivningen må være utformet på en måte som sikrer at forbrukerne har en rett til informasjon og selskapene har en korresponderende plikt til å gi informasjonen. Plikten til å gi informasjonen må også innebærer en forpliktelse til å innhente informasjonen. Det vil etter UNICEF Norges syn ikke være tilstrekkelig å rapportere om at dersom et selskap ikke har den aktuelle informasjonen. Dette innebærer at det for eksempel vil være brudd på informasjonsplikten at et selskap rapporterer at de ikke har informasjon om det benyttes barnarbeid i deres produksjonskjede.

4. *Rapporteringsplikt uten fremsettelse av krav om innsyn*

UNICEF Norge mener informasjonen bør gjøres offentlig tilgjengelig uten at det stilles krav om forespørsel fra forbruker eller organisasjon (f.eks. publiseringskrav og merkingskrav). Det vil altså si at UNICEF Norge ønsker en regelmessig rapportering fra selskapene, og at innholdet i disse rapportene gjøres tilgjengelig for forbrukeren.

5. *Detaljnivå*

UNICEF Norge anmoder om at en lov om etikkinformasjon utformes så konkrete som mulig, slik at de berørte selskapene stilles under klare og tydelige plikter. Plikten til informasjon bør gjelde hele leverandørkjeden. Det er UNICEF Norges syn at de private selskapene som et minimum må rapportere om hvordan de sikrer at deres produksjonskjeder sikrer respekt for barns rettigheter. Dette må innebære å rapportere om:

6. *Hvilke selskaper skal omfattes av rapporteringsplikten?*

UNICEF Norge mener i utgangspunktet at alle private selskaper som selger varer og tjenester i Norge bør omfattes av lovgivningen. Samtidig anerkjenner vi utfordringene knyttet til en slik generell rapporteringsplikt, og mener at det kan åpnes for at plikten for eksempel kun treffer selskaper av en viss størrelse. Det presiseres at UNICEF i utgangspunktet ikke mener at det er hensiktsmessig med en sektor-tilnærming for rapporteringsplikten, men at fokus må være globale verdikjeder uavhengig av næring.

Statens og private selskapers ansvar for barns rettigheter:

Menneskerettighetene gjelder alle mennesker, inkludert barn. Barnekonvensjonen ble til basert på anerkjennelsen av at barn er særskilt sårbare og at krenkelsen av visse av deres rettigheter vil kunne få alvorlige og langvarige konsekvenser for barnets utvikling. Konvensjonen er fundert på fire grunnleggende prinsipper: 1) retten til ikke-diskriminering; 2) barnets beste; 3) retten til liv, overlevelse og utvikling; og 4) retten til medvirkning. Disse prinsippene må ligge til grunn for og ivaretas gjennom all lovgivning som påvirker barn.

Norge har inkorporert Barnekonvensjonen i norsk rett, og har dermed ansvar for å selv respektere og oppfylle barns rettigheter. I tillegg plikter Norge å beskytte barns rettigheter mot krenkelser av tredjepart. Denne plikten er viktig når det gjelder private selskaper. I praksis innebærer dette at Norge må fatte alle nødvendige, passende og rimelige tiltak for å hindre at selskaper bryter med eller bidrar til brudd på barns rettigheter etter konvensjonen.³

FNs barnekomité slår fast at pliktene og ansvaret for å respektere barns rettigheter også gjelder private aktører og selskaper.⁴ Disse pliktene og ansvaret anerkjennes også i Nasjonal handlingsplan for oppfølging av FNs veiledende prinsipper, hvor det fremgår at næringslivet har et selvstendig ansvar for å respektere menneskerettighetene. I henhold til handlingsplanen betyr dette i praksis to ting: 1) at private selskaper skal unngå å forårsake eller medvirke til negative innvirkning på barns rettigheter gjennom sine aktiviteter; 2) at private selskaper skal håndtere negativ innvirkning som inntreffer; og 3) at private selskaper skal søke å forebygge eller redusere negativ innvirkning på barns rettigheter som er direkte knyttet til deres virksomhet, produkter eller tjenester gjennom forretningsforbindelser. Det gjelder også dersom selskapene ikke har medvirket til innvirkningen.⁵ Det er altså ikke frivillig for private selskaper å respektere barns rettigheter. Ifølge FNs barnekomité er den største utfordringen knyttet til barns rettigheter i dag den faktiske implementeringen, og ikke mangel på regulering.⁶

Private selskaper kan utgjøre en enorm forskjell i arbeidet for å stoppe all bruk av barnearbeid og å adressere andre rettighetsbrudd som barn utsettes for i en global verdikjede. I økende grad ser vi at næringslivet bruker påvirkningskraften ikke bare gjennom å forby bruk av barnearbeid i egne og underliggende produksjonsledd, men også gjennom å adressere årsakene til at barnearbeid oppstår. Dette inkluderer høy arbeidsledighet, begrenset tilgang til gratis utdanning og manglende håndhevelse av loven.

Næringslivets innvirkning på barns rettigheter:

Barn i en global verdikjede

UNICEF Norge noterer seg at Etikkinformasjonsutvalgets mandat presiserer at mange forbruksvarer produseres i land hvor bruk av barnearbeid er en utfordring. Vi vil benytte anledningen til å understreke barn blir påvirket av globale verdikjeder på daglig basis og på en rekke ulike måter. Mens barnearbeid er et anerkjent problem, har globale verdikjeder ofte en lang rekke flere direkte og indirekte virkninger på barns rettigheter, men som ikke

³ General comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, FN Barnekomité 66.sesjon (14.januar til 1.februar 2013), s. 9.

⁴ General comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, FN Barnekomité 66.sesjon (14.januar til 1.februar 2013), s. 4.

⁵ Næringsliv og menneskerettigheter Nasjonal handlingsplan for oppfølging av FNs veiledende prinsipper (2015), s. 31.

⁶ General comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, FN Barnekomité 66.sesjon (14.januar til 1.februar 2013), s. 17.

nødvendigvis anerkjennes. For eksempel er mangel på verdige arbeidsforhold for foreldrene, begrensede rettigheter knyttet til svangerskap og fødsel, og fravær av barnepass og muligheter for å amme på arbeidsplassen alle forhold som påvirker barnet. Påvirkning på barnet er ikke begrenset til arbeidsplassen. Utilfredsstillende leveforhold, dårlig helse og ernæring for mor under svangerskapet, manglende tilgang til grunnleggende velferdstjenester, samt forurensing kan ha betydelig innvirkning på et barns helse og utvikling i en global verdikjede.

Impact Areas in Global Supply Chains (UNICEF, 2018)

Barn utgjør nesten en tredjedel av verdens befolkning. Barn samhandler med, og påvirkes av, private selskaper som forbrukere, ansattes familiemedlemmer og arbeidere. I noen tilfeller kan private selskapers aktivitet være skadelig for barns rettigheter og deres velferd, uten at det kan identifiseres en direkte negativ effekt på voksne. Det er derfor nødvendig at næringslivet er særlig oppmerksom på hvordan deres aktivitet rammer barn spesifikt. Ved å adressere virkningene selskapers aktiviteter kan ha på barn oppstår det et enormt potensial for å forbedre barns rettigheter og for å beskytte dem fra overgrep. Dette må private selskaper gjøre gjennom måten de behandler sine ansatte, drifter sine fasiliteter, utvikler og markedsfører sine produkter, tilbyr sine tjenester, and utøver sin påvirkning på økonomisk og sosial utvikling.

Barnearbeid

En nylig måling gjennomført av UNICEF, ILO og Verdensbanken indikerer at 169 millioner barn i alderen mellom fem og syv år har vært involvert i barnearbeid. Dette er en nedgang på 30 % fra 2000, da forekomsten var på 246 millioner. Tallene viser en jevn reduksjon i barnearbeid, men forbedringene som er gjort er likevel for lav: dersom reduksjonen i barnearbeid fortsetter i samme fart vil fortsatt mer enn 100 millioner barn være fanget i barnearbeid i 2020. Den fortsatte forekomsten av barnearbeid utgjør en trussel for staters økonomi og globale verdikjeder, og har alvorlige konsekvenser for ivaretagelsen

av barn rettigheter på kort og lang sikt, inkludert blant annet på grunn av manglende skolegang og høy forekomst av vold.⁷

Ikke alt arbeid som utføres av barn defineres som barnarbeid. Barns deltakelse i arbeid som ikke påvirker deres helse og personlige utvikling eller som innvirker på deres skoledeltakelse, blir generelt ansett som positivt. Dette kan inkludere å hjelpe foreldrene med arbeid i hjemmet, i familiebedriften eller å tjene egne lommepenger utenfor skoletid og i ferier.

Begrepet barnarbeid blir ofte definert som arbeid som frarøver barn deres barndom, deres potensielle og deres verdighet, og som er skadelig for deres fysiske og psykiske utvikling. I henhold til artikkel 3 i ILO nummer 182 konvensjonen om mot og umiddelbare tiltak for å avskaffe de verste former for barnarbeid, inkluderer dette at barn blir satt under slaveri, skilt fra sine foreldre, utsatt for alvorlige farer og sykdom og/eller blir overlatt til å klare seg selv på gaten.⁸

En av de mest effektive metodene for å sikre at barn ikke begynner i arbeid i en for ung alder, er å sette en minstealder for sysselsetting. I følge artikkel 2 i ILO nummer 138 konvensjonen om minstealder for adgang til sysselsetting, bør denne ikke være lavere enn alderen for å ha fullført obligatorisk skolegang, og under ingen omstendighet under 15 år. Artikkel 3 i den samme konvensjonen slår fast at enhver form for farlig arbeid ikke skal utføres av noen under 18 år.⁹ Hva som anses som farlig arbeid bør defineres i nasjonal lovgivning.

UNICEF ser en positiv utvikling i private selskapers fokus på eget samfunnsansvar og på bærekraftige strategier. Dette er særlig blitt fremtredende etter lanseringen av *FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter*. Til tross for denne trenden anser sjeldent private selskaper barn som selvstendige aktører eller rettighetsholdere. For å oppnå FN's bærekraftsmål er det imidlertid helt avgjørende at næringslivet tilpasser seg barn og deres rettigheter, og anerkjenner dem som en unik gruppe i samfunnet. En lov om etikkinformasjon er et virkemiddel for å oppnå dette.

Kontakt:

Dersom dere har spørsmål eller kommentarer kan disse rettes til juridisk rådgiver Marthe Engedahl på e-post: marthe.engedahl@unicef.no eller på telefon: 988 33 548 eller til fagansvarlig for bærekraft, Pedro Melo, på epost: pedro.melo@unicef.no eller på telefon: 936 80 037.

Vennlig hilsen,

UNICEF Norge

⁷ Making progress against child labour. Global estimates and trends 2000-2012. International Labour Office. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipecc/documents/publication/wcms_221513.pdf

⁸ ILO nummer 182 konvensjonen om mot og umiddelbare tiltak for å avskaffe de verste former for barnarbeid https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182

⁹ ILO nummer 138 konvensjonen om minstealder for adgang til sysselsetting https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C138